

גליון מס' 18 / ר"ח תשרי התשפ"ג

פִּיסַת מְדְבָר וְהָר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

תוכן העניינים

על הנעשה במסגרת סוסיא / עמוד 3

"לנוע לנוע" המלצה לטיול / עמודים 4-5

"טבע בעונה" / עמוד 6

מעשה שהיה... היום לפני / עמוד 7

מה חדש במסוו"ל סוסיא?

בשורות טובות

חודש טוב מצוות הביס"ש

לאחר שיצאנו להפסקה קצרה, העלון החודשי שלנו "פיסת מדבר והר" חוזר ובגדול!

התחלנו שנה חדשה עם הצוות הדרכה החדש-ישן שלנו!

אמונה ומוריה שהתחילו את השנה השנייה שלהן בהדרכה ואליהן הצטרפה הדסה לוי שהתחילה את השנה הראשונה שלה, נאחל לה בהצלחה רבה!

וכמובן בל נשכח את יסכה ועדי שסיימו את שנתן השנייה בהדרכה ומילאו תפקיד נכבד בכתיבת גליונות אילו אנו מאחלים להן בהצלחה בדרכן החדשה!

במהלך החודש האחרון לקראת השנה החדשה יצאנו אל המרחבים בפעילות מיוחדת בעקבות "המלך בשדה" יחד עם בתי הספר בסביבה יצאנו לגלות את השטח, את זרעי הקיץ ואת החידוש שתיכף יעלה ויבוא עם השנה החדשה.

וכעת עם תחילתה של השנה החדשה פנינו אל הבאות!

חג סוכות בפתח ויחד עם "תיירות חבל יתיר" הכנו לכם שלל תוכניות!

- הדרכות באתר העתיק בסוסיא! שימו לב! חיזיון חדש מתחיל לפעול באתר!!!

- טיולי משפחות בשביל "סובב עשהאל"

- כניסה ייחודית בתיאום עם הצבא לבית הכנסת העתיק בסמוע ואל הבריכה העתיקה בכפר כירמיל מוזמנים לעקוב אחר הפרסומים ולהירשם בקישור-

[סיור בבריכת כירמיל](#)

[סיור בבית הכנסת העתיק בסמוע](#)

[טיולים ואירועים בחבל יתיר](#)

אנחנו כבר מחכים ומצפים לפגוש אתכם בשטח במהלך חג סוכות!

ומאחלים לכולם שנה טובה ומתוקה שניפגש הרבה הרבה בשבילים ובדרכים של ארצינו הנפלאה בכלל ומרחבי ההר והמדבר בפרט!

צוות הדרכה מרכז סיור ולימוד סוסיא

"לנוע לנוע" – המלצה לטיול – חני פלג

רגע לפני תחילת ההתלבטות לאן מטיילים השנה בחול המועד סוכות, מוגשת לכם הצעה נפלאה לטיול נהדר, בחצר האחרוית שלנו, במדבר יהודה.

והפעם: נחל יזרח-רום

הנחלים יזרח ורום הם נחלים הנשפכים לים המלח באזור המלונות. נחל יזרח מוצא דרכו דרך נחל זוהר שנשפך לים המלח ונחל רום ערוץ קניוני קטן שיורד מהר יזרח לעבר ים המלח.

הטיול שלנו מתקיים במרחב שבין נחל יזרח, הר יזרח ונחל רום.

המלצה לטיול מדברי יפהפה באזור ים המלח. הליכה של כ-5 ק"מ. בין 4 ל-5 שעות.

המסלול מתאים לעונות סתיו חורף ואביב. זהירות משטיפונות. המסלול קווי ולכן לבאים עם רכבים - מומלץ להשאיר רכב אחד בנקודת סיום שהיא התצפית שעל כביש המלונות.

בימים חמים אפשר ואפילו מומלץ ללכת בו בשעות הבוקר המוקדמות קצת לפני זריחה ועד 10 בבוקר.

בשעות הללו המסלול ברובו מוצל. ומי שיצליח לראות את הזריחה מהר יזרח יזכה לחוויה מיוחדת ומרגשת.

- קחו בחשבון שעה הליכה מתחילת המסלול להר יזרח.

את המסלול נתחיל בחניון של מצד זוהר. אליו נגיע מכביש 90. מול הכניסה לנווה זוהר יש פניה לדרך עפר הפונה מערבה למצד זוהר. נשאיר את הרכב בחנייה.

במסלול נלך בעקבות הסימון השחור לאורך נחל יזרח שם נפגוש את עצי השיטה הסלילנית ואת השקט של המדבר.

נעלה על יד הר יזרח עליה מאומצת של כרבע שעה ששכרה בצידה. בפסגת הר יזרח נזכה לתצפית מהממת על בריכות ים המלח הדרומי ועל הרי מואב שבאופק. מהר יזרח נמשיך לערוץ נחל רום קניוני. נרד בזהירות ומפלונים כמובן שאין בהם מים

הנחל יורד עד לחוף בריכות ים המלח אך אנו נפרד ממנו ונעלה עם השביל לכביש המלונות. סיום המסלול בתצפית יפהפיה על הבריכות והמרחב שמעבר להן.

בריכות של מלח וגאולה

בריכות ים המלח מספרות את ספור הגאולה של עם ישראל בדורות האחרונים..

בריכות ים המלח הם חלק ממפעלי ים המלח שמייצאים לכל העולם בעיקר אשלגן ברום מגנזיום. שהם מרכיבים מרכזיים בדישון צמחים ובעולם התרופות.

תהליך הייצור בים המלח מבוסס על הפקת המלחים המצויים בו בבריכות אידוי גדולות, שנבנו באגן הדרומי הרדוד. מי הים נשאבים לתוך הבריכות, ובתהליכים של אידוי והתרכוזות מופקים מהם המינרלים המבוקשים לייצור של אשלג, ברום, מגנזיום, מלח תעשייתי, מלח שולחן ומוצרי ההמשך שלהם. בריכות האידוי הפתוחות והרדודות של מפעלי ים המלח מנצלות את אנרגיית השמש למיצוי המלחים מתמיסת הים; עם התרכוזת התמיסה בבריכות מתחילים עודפי המלח לשקוע על הקרקעית, ומשם הם נאספים ומשונעים למתקני הייצור

לפני 110 שנה הגיע לאיזור חלוץ מדען בשם משה נובומייסקי שחקר אוצרות טבע והאמין שבים המלח מצויים אוצרות גדולים. התורכים לא אפשרו לו לעשות את מחקריו ורק כשהבריטים הגיעו לארץ הם נתנו לו רשיון להפקת מחצבים. בשנת 1922 רכש נובומייסקי מערבי נוצרי בשם איברהים חסבון את עסקי ההובלה שלו, זכויות שיט בים המלח, זיכיון כריית מלח בהר סדום ושטח אדמה קטן ועליו מספר צריפים נטושים ליד נמל כרך לחופו הצפוני של ים המלח. לשם כך לוה נובומייסקי כסף מהברון רוטשילד. ב-1926 שלח לשטח את עוזרו משה לנגוצקי. שנתיים וחצי עשה נסיונות להפקת המלחים דשנים ואז קבל זכיון והקים את מפעל האשלג.

שני אנשים חלוצים חולמים ומגשימים. לעזרתם הגיעו 20 חלוצים מרמת רחל וכאן בחום הנורא בלי מזגנים בלי כבישים עמלים להפיק מלחים ודשנים.

איך זה מתחבר לגאולה? אנחנו מכירים נבואות רבות שמספרות על גאולת הארץ- הרים יטפו עסיס, תהיה חקלאות, יהיה קיבוץ גלויות עם ישראל ישוב כיונים לשובך על כנפי נשרים וכו'.

אך יש נבואות גאולה המתייחסות לאזור הזה, לים המלח שהופך לים של חיים.

יחזקאל מז - ח ויאמר אלי, המים האלה יוצאים... ויורדו, על-הערכה; ובאו הימה, אל-הימה המוצאים ונרפאו המים. ט והיה כל-נפש חיה אשר-ישרץ אל כל-אשר יבוא שם נחלים, ויחיה, והיה הדגה, רבה מאד: כי באו שמה המים האלה, וירפאו וחי-- כל אשר-יבוא שמה, הנחל... יב ועל-הנחל יעלה על-שפתו מזה ומזה כל-עץ-מאכל לא-יבול עלהו ולא-יתם פריו, לחדשיו יבכר-- כי מימיו, מן-המקדש המה יוצאים; והיו (והיה) פריו למאכל, ועלהו לתרופה.

זכריה יד ח והיה ביום ההוא, יצאו מים-חיים מירושלם, חצים אל-הים הקדמוני, וחצים אל-הים האחרון: בקיץ ובחורף, יהיה. ט והיה יהנה למלך, על-כל-הארץ; ביום ההוא, יהיה יהנה אחר-- ושמו אחר.

הנביאים מתארים שמהר הבית יצאו מים לשני כיוונים לים הקדמוני שממזרח לים המלח וליים התיכון הים האחרון שממערב. אז כמו שהרמב"ם אומר הנבואות לא נדע איך יהיו עד שיהיו ולא כל דבר כפשוטו. לכן ניתן לפרש ולומר כשבציון יש תורה יש גאולה האזור הזה הופך לים חיים.

ומהם החיים שהים הזה נותן? הפקת הדשנים היא החיים הללו. בזכות הדשנים שמפעלי ים המלח מייצאים ניצלים חיים של אוכלוסיות רבות בעולם השלישי. בזכות הדשנים הללו השדות מניבים יותר מפי 20 מיכולתם הטבעית. ים המלח הופך לים שמחייה בזכות מליחיו המופקים ממנו.

והאנשים שהקימו את המפעלים הללו היו מודעים לתרומה העצומה שלה בעולם ועל פתח המפעל חקקו את הביטוי "ואהבת לרעך כמוך". אלו המניעים הראשוניים של החלוץ נובומייסקי.

ונשים לב לתיקון הגאולי שנעשה לאותה אדמה שנהפכה בעקבות מעשי הרשע של אנשי סדום זוהי אותה האדמה שמייצרת טוב בעולם.

ונסיים בדברי הרב קוק הקשורים לימים אלו שבין כסה לעשור

"התשובה היא שיבה אל המקוריות אל הראשית חדש ימינו כקדם"

טבע בעונה – אמונה ממלים

אלת הבוטנה או בלשונכם – פיסטוקים

סוג העץ הוא אלה *pistacia* מיוצג בארץ ע"י 4 מינים שקרובים זה לזה מאוד מבחינה גנטית, מה שמאפשר להרכיב את האלות בהצלחה זו על זו.

למעלה- מראה עץ אלת הבוטנה, למטה- מראה הפירות

את אלת הבטנה בארץ מרכיבים על אלת המסטיק שגדלה בר בארץ, בשביל שתתאים לתנאי הקרקע. גידול אלת הבטנה בעלת הזרעים הטעימים הוזנחה בארץ, וזה למרות שהתנאים מתאימים, האזור המתאים הוא אירונו טורני והוא נפוץ בין כל ארצות אסיה המרכזית וים התיכון תורכיה עיראק סוריה איטליה ויוון. האלה היא עץ פרי המגיע עד גובה של 9 מטרים דו ביתי והפריחה הנקבית מניבה אשכולות פרי, והזרעים האכילים הם פיסטוק אשר הגיע מהעיר חלב בסוריה. גודל היבול של האלה הוא כ 3-4 ק"ג בשנים הראשונות ומאוחר יותר 4-5 ק"ג.

בתנ"ך:

כשיעקב אבינו בוחר איזה מעצי הארץ ממחיש את ייחודה החקלאי בראשית מ"ג, י"א: " וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֶּן & אָפוּא זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צִרִי וּמֵעֵט דְּבֶשׂ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים"

הבוטנים הם כמובן לא הבוטנים של היום, שנתנו להם את שמם בטעות ומקורם באמריקה הדרומית. הבוטנים זה הבטנה.

במשנה ובתלמוד פרי הבטנה שימש כמידת נפח, כמו שביצה זית וחרדל נחשבים מידה כך גם פיסתקא. השם הלטיני *pistacia* הגיע אף הוא מהמשנה.

כשנטעו את יער יתיר ב 1964, השאירו קרחות יער בשביל חקלאות לישובים שיקומו סביב. גם קק"ל נטעו חקלאות ובאחד השטחים נטעו את אלת הבטנה. כיום שאנו מסתובבים ביער אנחנו רואים את אותם העצים המניבים פרי ורוד, אך העצים חולים ורוב הפרי לא יוצא טוב לאכילה. במקומות נוספים בארץ גידלו את אותה האלה. בין הראשונים גידלו שדה בוקר, גם הם נטשו את המטעים רון שכנר ממקימי הישוב יתיר ותושב המקום סיפר לנו על הגידול: את הבטנה ביער נטעו קק"ל.

כשהגענו העבירו לנו את המטעים, במשך כמה שנים טיפלנו השקענו קטפנו ומכרנו את הפרי. אך במעלה הזמן מסתבר שהגידול אינו ריווחי, את חלקם עקרנו ונטענו במקומם גפנים.

מעשה שהיה... היום לפני... – הדסה לוי

כל יום ושעה בחיינו הופכים מבלי משים לרגעים היסטוריים של ממש, אם רק ניצוק משמעות לרגעים אלו. האם בעוד 100 שנה, מעשינו יופיעו כפינת ההיסטוריה "היום לפני"? בפינה זו נעלה מידי חודש אירועים היסטוריים מרתקים בתולדות העם והארץ, שהתרחשו בחודש זה, שהרי עם ללא עבר "ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל".

גרשון דובנבויס (דבמבם)

גרשון נולד בפולין ב-1927 ועלה לארץ עם הוריו בעודו ילד קטן. כשהיה בן שש עשרה התגייס גרשון לפלמח. הוא התחיל כמ"כ בקיבוץ גבעת ברנר, לאחר מכן המשיך להיות מ"מ ובסוף גם מ"פ. בפלמח קיבל את כינויו דבמבם. הוא השתתף במבצעים רבים כמו העלאת מעפילים, פיצוץ הגשרים וליווי שיירות בנגב.

המבצע האחרון שדבמבם לקח בו חלק הוא מבצע יואב. מבצע שמטרתו לפרוץ אל הנגב המנותק ולדחוק ממנו את הצבא המיצרי. הצבא המיצרי פלש לארץ בשני מסלולים. אחד לכיוון עזה ומישור החוף והשני לכיוון באר שבע והר חברון. הם קיוו להצליח ליצור מין מלקחיים על כל האיזור הדרומי של הארץ. במבצע זה שימש גרשון

דובנבויס כמ"פ המשוריינים של גדוד 9. הגדוד שנלחם עם חטיבת הנגב על כל האיזור. תוך כדי הלחימה נקבעה הפסקת אש אבל במהלכה הגיעו מהמודיעין ידיעות על תקיפה מתוכננת של הצבא המיצרי והירדני מכיוון חברון. ב-25 באוקטובר 1948, כ"ב תשרי, דבמבם וחייליו נשלחו לפוצץ את גשר דהריה שעומד על כביש באר שבע-חברון בשביל למנוע אספקת נשק ולוחמים לצבא האויב. במבצע זה נפצע דבמבם קשה אך התעקש להמשיך לפקד על חייליו עד לסיום. למחרת הוא מת מפצעיו.

חבריו מספרים עליו שהיה אמיץ מאוד ולמרות דרגתו הגבוהה היה יוצא ומסתכן בדרכים משובשות בשביל משימות שונות. שלא היה מוכן שחייליו ילחמו בלעדיו. בקור רוח, בחיוך ובתבונה פעל בצורה יוצאת דופן בתנאים קשים מאוד. הוא היה מפקד נערץ, חבר אמיתי ואבא של כל הפלוגה. הם ידעו ש"אחרי הג'ינג'י אפשר ללכת בעניים עצומות". מספרים שאפילו אנשי הכנופיות באיזור פחדו ממנו, הציעו פרס למי שיתפוס אותו וכינו אותו "השד האדום"... על שמו הונצחו מקומות רבים כמו הגשר ליד מיתר שבפיצוצו נפצע, כביש באר-שבע ערב, מבצע דבמבם, חורשת צאלים ועוד ועוד.